

СУДАРЕНКО О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Київський національний
торговельно-економічний університет)

ПЕТРИЧЕНКО М. О.,

студентка факультету
міжнародної торгівлі та права
(Київський національний
торговельно-економічний університет)

УДК 347.73

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання в Україні таких міжбюджетних трансфертів, як субвенції та базова, реверсна, додаткова, стабілізаційна дотації. Визначено ознаки, які дають можливість відмежувати субвенції від дотацій. Вироблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства в зазначеній сфері.

Ключові слова: міжбюджетний трансферт, дотація, субвенція, базова дотація, реверсна дотація, додаткова дотація, стабілізаційна дотація.

Статья посвящена изучению вопросов правового регулирования в Украине таких межбюджетных трансфертов, как субвенции и базовая, реверсная, стабилизационная дотации. Определены признаки, позволяющие отличить субвенцию от дотаций. Предложены пути усовершенствования законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: межбюджетный трансферт, дотация, субвенция, базовая дотация, реверсная дотация, дополнительная дотация, стабилизационная дотация.

The article is devoted to the study of issues of legal regulation in Ukraine of such intergovernmental transfers as subventions and basic, reverse, additional, stabilization grants. The characteristics that make it possible to distinguish subventions from subsidies have been determined. Proposals for improving the legislation of Ukraine in this area have been developed.

Key words: intergovernmental transfer, grant, subvention, basic grant, reverse grant, additional grant, stabilization grant.

Вступ. В умовах динамічних змін законодавства, зумовлених реформою децентралізації, в бюджетному законодавстві України з'являються нові поняття й категорії, які потребують наукового осмислення. Однією з таких категорій є міжбюджетні трансферти. З 2015 року в Україні з'являються нові види міжбюджетних трансфертів: базова та реверсна дотації, стабілізаційна дотація, медична й освітня субвенції, міжбюджетні гранти тощо.

Науковим підґрунтям для проведення наукового дослідження питань правового регулювання міжбюджетних відносин стали праці провідних науковців у сфері фінансового пра-

ва: Л.К. Воронової, М.П. Кучерявенка, О.А. Музики-Стефанчук, О.П. Орлюк, Н.Ю. Пришви та ін. Незважаючи на те що «... держава намагається виділити для всіх суб'єктів бюджетного права потрібні для виконання їх функцій обсяги коштів» [1, с. 196] і в цих коштах існує дефіцит, питання правового регулювання міжбюджетних трансфертів не були предметом комплексних досліджень в Україні. Водночас у 2007 р. В.Д. Тарангулом проведено наукове дослідження питань правового регулювання міжбюджетних відносин в Україні [2]. У 2017 р. Є.С. Овсянніков досліджував питання правового регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні [3]. Проте в зазначених роботах не досліджено питань правового регулювання міжбюджетних трансфертів. Оскільки мова йде про рух коштів публічних фондів держави й органів місцевого самоврядування у сфері мобілізації, розподілу та їх використання, питання щодо формування й використання міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України були предметом аналізу Рахункової палати України [4]. Проте питання щодо виокремлення ознак, притаманних субвенціям на сучасному етапі розвитку суспільних відносин, не були предметом аналізу Рахункової палати, серед нових видів дотацій названо тільки базову дотацію. Усе це зумовлює потребу концептуального перегляду основних категорій і понять, які містяться в законодавстві України та стосуються руху публічних фондів коштів для забезпечення виконання завдань і функцій держави й органів місцевого самоврядування.

Постановка завдання. Мета статті полягає в комплексному вивченні питань правового регулювання в Україні таких міжбюджетних трансфертів, як субвенції та базова, реверсна, додаткова, стабілізаційна дотація, виокремлення ознак, характерних субвенціям на сучасному етапі розвитку суспільних відносин, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства в зазначеній сфері.

Результати дослідження. Видатки місцевих бюджетів здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів із Державного бюджету України. Трансферт у бюджетній сфері – це кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [5, с. 90]. Зазначене визначення міжбюджетних трансфертів відображено на рівні норм Бюджетного кодексу України (далі – БК України) [6, п. 32 ст. 2]. Варто зазначити, що не завжди міжбюджетні трансфери розглядали як передачу коштів між бюджетами України. На початку становлення незалежності нашої держави вони розглядалися як рух коштів з «бюджету вищого рівня до бюджету нижчого рівня», потім «з Державного бюджету до місцевих» [7]. Перша редакція БК України від 2010 р. містила таку назву одного з видів міжбюджетних трансфертів, як «дотація вирівнювання». Сьогодні вона замінена реверсною та базовою дотаціями.

У наукових джерелах існують різні підходи до визначення поняття «дотація». Так, Т.М. Боголіб зазначає, що дотація є головним інструментом фінансового вирівнювання, це безвідплатна, безповоротна допомога з бюджету вищого рівня бюджету нижчому, яка не має цільового характеру та надається в разі перевищення видатків над доходами [8, с. 284]. Проте натепер це визначення є застарілим, оскільки відсутні бюджети вищого й нижчого рівнів, також із Державного бюджету місцевому, за загальним правилом, виділяється базова дотація. На нашу думку, більш точне визначення, запропоноване Л.К. Вороновою, а саме: дотація – кошти, що передаються з одного бюджету іншому, в твердій сумі й безповоротно для остаточного збалансування бюджету (без цільового призначення) [9, с. 127].

Базова дотація – це трансферт, що надається з Державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій [6, ст. 96]. Базова дотація не має цільового призначення та використовується в місцевих бюджетах для збалансування доходів і видатків. Базова дотація як класична дотація надається у випадку, якщо різниця між обсягом видатків бюджету є нижчою за середні показники для відповідних бюджетів. Для зацікавлення органів місцевого самоврядування в дотриманні принципу економії та вишукуванні нових джерел поповнення місцевого бюджету максимальний розмір базової дотації не може перевищувати 80% від потреби (для досягнення значення індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9) [6, ст. 98, 99]. Реверсна дотація – це кошти, що передаються

до Державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій [6, ст. 96]. У зарубіжній практиці отримали назву «від'ємні трансферти». Вони перераховуються з бюджетів найбільш фінансово-стабільних і розвинутих регіонів до державного бюджету з метою подальшого перерозподілу бюджетних коштів між регіонами, які характеризуються недостатнім обсягом податкових і неподаткових доходів для фінансування своїх повноважень [10, с. 109]. Реверсна дотація перераховується в протилежному до базової дотації напрямку – з місцевих бюджетів до Державного – для горизонтального вирівнювання податкового потенціалу територій. Отже, кошти реверсної дотації в подальшому є фінансовим ресурсом для перерахування базової дотації [11, с. 148]. Джерелом реверсної дотації є фактичні надходження доходів загального фонду місцевого бюджету [12]. Варто зазначити, що в часи існування дотації вирівнювання, «... якщо за формулою доходів у місцевому бюджеті виявиться більше, сума перевищення підлягає обов'язковому вилученню до доходів Державного бюджету», проте не називали це реверсною дотацією [9, с. 127; 13, с. 240].

Базова та реверсна дотації – це два грошові потоки, протилежних за напрямом руху, що призначені для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій і функціонують між Державним бюджетом, з одного боку, та місцевими бюджетами, з іншого боку [11, с. 148]. За горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів поряд з іншими параметрами враховуються показники індексу податкоспроможності відповідного місцевого бюджету (визначаються за надходженнями податку на доходи фізичних осіб, а для обласних бюджетів визначаються окремо за надходженнями податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб) [6, ст. 98, 99]. При цьому індекси податкоспроможності місцевих бюджетів не можуть змінюватися й переглядатися частіше, ніж один раз на рік, крім випадків виділення нових або зміни статусу вже наявних адміністративно-територіальних одиниць; зміни місця розташування суб'єктів господарювання – платників податків; зміни податкового законодавства [6, ст. 100]. Ця норма ст. 100 БК України не враховує вимог пп. 4.1.9 п. 4.1 ст. 4 Податкового кодексу України, де передбачено принцип стабільності, за яким зміни до будь-яких елементів загальнодержавних податків і зборів не можуть уноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила і ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року [14]. Також, відповідно до ч. 8 ст. 45 БК України, у разі зміни місцезнаходження суб'єктів господарювання – платників податків – сплата визначених законодавством податків і зборів після реєстрації здійснюється за місцем попередньої реєстрації до закінчення поточного бюджетного періоду. Отже, індекс податкоспроможності може переглядатися виключно з дотриманням зазначених правових норм не частіше ніж один раз на рік.

Реверсна дотація передається з відповідного бюджету в обсязі 50% суми, що перевищує значення індексу податкоспроможності 1,1 [6, ст. 98, 99]. На 2018 рік передбачено обсяг базової дотації – 8 182 660,7 млн грн, а реверсної дотації – 5 406 499,9 млн грн [15, ст. 3, додаток № 6].

Не менш важливою є додаткова дотація, яка надається на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, унаслідок надання пільг, установлених державою, а також на здійснення переданих із Державного бюджету видатків з утримання закладів освіти й охорони здоров'я. Розподіл додаткових дотацій між місцевими бюджетами здійснюється на підставі критеріїв, визначених Урядом України [6, ст. 97, 103]. Якщо мова йде про додаткову дотацію на здійснення переданих із Державного бюджету видатків з утримання закладів освіти й охорони здоров'я, то вона спрямовується передусім на видатки навчальних закладів з оплати праці з нарахуваннями (крім видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників) і з оплати комунальних послуг та енергоносіїв, видатки закладів охорони здоров'я з оплати комунальних послуг та енергоносіїв, отже, на поточні (захищені) видатки [6, ст. 1036]. У 2018 році додаткова дотація з державної скарбниці місцевим бюджетам, крім зазначених заходів, надається на забезпечення утримання соціальної інфраструктури міста Славутича

та компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок наданих державою податкових пільг зі сплати земельного податку суб'єктам космічної діяльності й літакобудування в обсягах, визначених у додатку № 7 до цього Закону, щомісячно рівними частинами [15, ст. 3].

Розподіл додаткової дотації на здійснення переданих із Державного бюджету видатків з утримання закладів освіти й охорони здоров'я здійснюється між місцевими бюджетами в порядку, визначеному обласними державними адміністраціями, і затверджується рішенням про обласний бюджет [6, ст. 1036]. Так, у Дніпропетровській області у 2018 році обсяги реверсної дотації становлять: 1) на природоохоронні заходи – 23877400,00 грн; 2) на охорону й раціональне використання земель – 9495000,00 грн [16]. Щодо обсягів міжбюджетних трансфертів, що передаються з обласного бюджету до місцевих бюджетів, то: 1) дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків з утримання закладів освіти й охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з Державного бюджету становить 121700000,00 грн; 2) субвенції з обласного бюджету бюджетам міст, районів та об'єднаних територіальних громад на виконання доручень виборців депутатами обласної ради у 2018 році становлять 60 млн грн; 3) на фінансування переможців обласного конкурсу мікропроектів з енергоефективності й енергозбереження серед органів самоорганізації населення та об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) (на умовах співфінансування) становлять 1 млн грн [16]. Отже, найбільший обсяг міжбюджетного трансферту у 2018 році, що передається з обласного бюджету Дніпропетровської області до місцевих бюджетів, становить дотація на здійснення переданих видатків з утримання закладів освіти й охорони здоров'я.

Як уже зазначалося, у чинному законодавстві України з'явилося нове поняття «стабілізаційна дотація», яке відображено не в ст. 96 БК України, а в розділі VI «Прикінцеві та перехідні положення». Отже, можемо припустити, що стабілізаційна дотація має тимчасовий характер. Законодавче визначення поняття «стабілізаційна дотація» відсутнє. Сутність цієї дотації полягає в тому, що Уряд України розподіляє кошти, які дають змогу вирівняти бюджетні диспропорції, що виникли в результаті реформування міжбюджетних відносин у контексті бюджетної децентралізації, підвищити рівень фінансової спроможності місцевих бюджетів для забезпечення надання органами місцевого самоврядування основних гарантованих послуг населенню. Стабілізаційна дотація надається бюджетам міст обласного значення, районним бюджетам і бюджетам об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом і перспективним планом формування територій, у яких індекс відносної податкоспроможності менший за аналогічний середній показник у таких бюджетах; обласним бюджетам – для розподілу між місцевими бюджетами в порядку, визначеному облдержадміністраціями. У свою чергу, стабілізаційна дотація не надається місцевим бюджетам населених пунктів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, згідно з переліком, затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 року № 1085-р [17; 18]. У 2017 році стабілізаційна дотація з Державного бюджету місцевим бюджетам між обласними бюджетами була розподілена в обсязі 900000 тис. грн [19]. На 2018 рік передбачено менший обсяг стабілізаційної дотації – 200000 тис. грн [15, ст. 3, додаток № 7].

Не менш важливим міжбюджетним трансфертом є субвенція – кошти, що виділяються з Державного бюджету місцевому на певні цілі, дотримання яких обов'язково. Отже, субвенція не передбачає виділення коштів з місцевого бюджету Державному. Субвенція завжди має цільове призначення [5, с. 28, 96; 9, с. 127; 20, с. 170]. Використання коштів, отриманих у вигляді субвенції, не за цільовим призначенням має наслідком застосування відповідного правового механізму, пов'язаного з обов'язковим поверненням цих коштів до бюджету, з якого її надали [21]. У БК України передбачено такі субвенції: субвенції на здійснення державних програм соціального захисту; субвенція на виконання інвестиційних проектів; освітня субвенція; медична субвенція; субвенція на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження; субвенція на проекти ліквідації підприємств вугільної й торфодобувної промисловості та утримання

водовідливних комплексів у безпечному режимі на умовах співфінансування (50%); субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах; інші субвенції [6, ст. 97].

Субвенції на реалізацію державних програм соціального захисту не включаються до складу власних доходів місцевих бюджетів і є інструментом фінансування делегованих повноважень. Зацікавленість регіонів в одержанні субвенцій може бути пов'язана з можливістю непрямого поліпшення ситуації у вирішенні питань місцевого значення. Проте за інших рівних умов місцеві бюджети зацікавлені в одержанні субвенцій меншою мірою, ніж дотацій, які є частиною власних доходів бюджету й використовуються на виконання функцій місцевого самоврядування. Водночас тільки субвенції не впливають на регіональну бюджетну політику [10, с. 163].

Принагідно варто зазначити, що виділення субвенції з бюджету на умовах співфінансування є важливою особливістю субвенції. Уперше порядок співфінансування та порядок використання коштів субвенції визначено в Листі Кабінету Міністрів України «Щодо питання фінансування та використання у 2004 році субвенцій з Державного бюджету місцевим бюджетам» від 17 лютого 2004 року № 2-666/98 [5, с. 87–88]. У подальшому відповідні норми відображено в БК України [6, ст. 102].

Об'єднані територіальні громади, створені згідно з перспективним планом, отримують кошти у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади [22, ст. 10]. У 2018 році затверджений розподіл обсягу субвенцій з Державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у розмірі 1,9 млрд. грн. Кошти розподіляються між 665 об'єднаними громадами, створеними у 2015–2017 роках, пропорційно до площі території та кількості сільського населення в таких територіальних громадах з рівною вагою обох цих факторів [23].

Не менш важливими є освітня й медична субвенції. У законі про Державний бюджет України затверджуються обсяги освітньої та медичної субвенцій окремо для бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва й Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетів і бюджетів об'єднаних територіальних громад. При цьому в складі зазначених субвенцій передбачається резерв коштів, обсяг яких не може перевищувати 1% загального обсягу відповідної субвенції. Уряд України здійснює розподіл резерву освітньої та медичної субвенції, а також наділений правом визначати напрями використання таких коштів. Залишки коштів за освітньою й медичною субвенціями на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються в наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази, відповідно, навчальних закладів чи закладів охорони здоров'я [6, ст. 1032, 1034]. Це є особливістю зазначених субвенцій.

Казначейство перераховує кошти, для яких у Державному бюджеті передбачено міжбюджетні трансферти, відповідно до розпису Державного бюджету, щодакдно, рівними частинами в останній день декади (за III декаду грудня – до 25 числа), а освітню й медичну субвенції – двічі на місяць до 10 та 25 числа [12]. У разі незабезпечення в повному обсязі щодакдно перерахування реверсної дотації її неперерахований обсяг перераховується органами Казначейства в наступні дні після закінчення відповідної декади [12].

Згідно із Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», держава гарантує повну оплату згідно з тарифом за рахунок коштів Державного бюджету України надання громадянам необхідних їм медичних послуг і лікарських засобів, що передбачені програмою медичних гарантій [24, ст. 3]. Програма медичних гарантій затверджується в складі закону про Державний бюджет України на відповідний рік. Обсяг коштів Державного бюджету України, що спрямовуються на реалізацію програми медичних гарантій, щорічно визначається в Законі України про Державний бюджет України

як частка ВВП (у відсотках) у розмірі не менше ніж 5% ВВП України. Видатки на програму медичних гарантій є захищеними статтями видатків бюджету [24, ст. 4]. Проте ця норма відсутня в БК України. Уважаємо ч. 2 ст. 55 БК України доцільно доповнити абзацом: «на реалізацію програми медичних гарантій». Також переконані, що варто внести зміни до ч. 1 ст. 3 та ч. 10 ст. 18 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», замінивши слово «субсидія» на слово «субвенція», оскільки мова йде про цільове виділення коштів з Державного бюджету місцевим [25].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна підсумувати таке. До ознак субвенції належать: 1) субвенція, за загальним правилом виділяється з Державного бюджету місцевим. Винятком є субвенція, яка надається з одного місцевого бюджету іншому на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; 2) субвенція не передбачає виділення коштів з місцевого бюджету Державному; 3) субвенція завжди має цільове призначення; 4) використання коштів, отриманих у вигляді субвенції, не за цільовим призначення має наслідком застосування відповідного правового механізму, пов'язаного з обов'язковим поверненням цих коштів до бюджету, з якого її надали; 5) субвенція виділяється з бюджету на умовах співфінансування; 6) залишки коштів за освітньою та медичною субвенціями на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються в наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази, відповідно, навчальних закладів чи закладів охорони здоров'я.

На основі вивчення ознак і видів дотацій вважаємо за потрібне доповнити ст. 2 БК України пунктом 231 в редакції: «231) дотація як міжбюджетний трансферт – це певна сума коштів, яка безплатно та безповоротно виділяється з одного бюджету іншому у зв'язку з потребою горизонтального вирівнювання податкоспроможності відповідних територій».

Для забезпечення визначення в БК України вичерпного переліку захищених видатків, ураховуючи зміни в законодавстві, ч. 2 ст. 55 БК України доцільно доповнити абзацом: «на реалізацію програми медичних гарантій».

З метою правильного використання юридичної термінології в законодавстві України й ураховуючи, що в разі виділення коштів з бюджету на певну мету застосовується механізм такого міжбюджетного трансферту, як субвенція, потрібно внести зміни до ч. 1 ст. 3 та ч. 10 ст. 18 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», замінивши слово «субсидія» на слово «субвенція».

Список використаних джерел:

1. Фінансове право України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.К. Воронова, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва та ін. Київ: Правова єдність, 2009. 395 с.
2. Тарангул В.Д. Правове регулювання міжбюджетних відносин в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2007. 20 с.
3. Овсянніков Є.С. Правове регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2017. 231 с. URL: www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Овсянніков-Є.С.-Дисертація.pdf.
4. Звіт про результати аналізу формування та використання міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України місцевим бюджетам у 2016–2017 роках: Затверджено Рішенням Рахункової палати від 24.04.2018 № 11-1. Офіційний веб-сайт Рахункової палати. URL: www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/1675689/Zvit_11-1_2018.pdf.
5. Сударенко О.В. Право на житло: державне фінансування будівництва: монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2010. 316 с.
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні:

- Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98>.
8. Боголіб Т.М. Дотації місцевим бюджетам як інструмент фінансового вирівнювання. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 29 (1). С. 282–287.
9. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
10. Костирко Л.А., Велентейчик Н.Ю. Механізм регулювання міжбюджетних відносин в Україні: пріоритети, інструменти, перспективи: монографія. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. 280 с.
11. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, В.В. Письменний, В.В. Русін; Асоціація міст України. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
12. Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 № 1132. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1132-2010-%D0%BF>.
13. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством: монографія. Київ: Атіка, 2004. 344 с.
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
16. Про обласний бюджет на 2018 рік: Рішення Дніпропетровської обласної ради від 01.12.2017 № 268-11/VII. Офіційний веб-сайт Дніпропетровської обласної ради. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/documents/oblasniy-budjet/%E2%84%96-268-11vi%D1%96-01-12-2017-%D1%80/>.
17. Деякі питання стабілізаційної дотації з Державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 727. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/727-2015-%D0%BF/paran14#n14>.
18. Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2014 № 1085-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085-2014-%D1%80>.
19. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 № 727: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 873. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/873-2017-%D0%BF>.
20. Музика-Стефанчук О.А. Фінансове право: навч. посіб. Київ: Ін Юре, 2018. 348 с.
21. Про затвердження Порядку повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету в разі їх нецільового використання: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1163. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1163-2010-%D0%BF>.
22. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
23. Про затвердження розподілу обсягу субвенції з Державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у 2018 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.04.2018 № 201-р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-rozpod>.
24. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.
25. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2801-12>.

